

Muhammed Kandeherî, İnan Kitâbhâne-i Meclis-i Şûra-yı Millî, nr. 14164, 36. Mektup, s. 44-46; Abdülğanî b. Ebû Saîd, *Žamîme-i Maĳâmât-ı Mażhariyye* (Abdullah Dihlevî, *Maĳâmât-ı Mażhariyye* içinde), İstanbul 2002, s. 168-172; M. Mazhar Müceddidî, *Maĳâmât-ı Sa'idiyye ve Menâkıb-ı Aĳmediyye*, Delhi 1281, s. 59-65, 67-68; Gulâm Server Lâhûrî, *Ĥazinetü'l-aşfiyâ*, Herat, ts., I, 701-703; Abdülmecîd el-Hânî, *el-Ĥadâ'ıku'l-verdiyye* (trc. M. Emin Fidan), İstanbul 2011, s. 750-752; M. Murad el-Kazânî, *Nefâ'isü's-şâniĳât fi tezyilü'l-bâkıyâtı's-şâliĳât* (*Tercemetü Reşahâti 'ayni'l-hayât* içinde), Mekke 1307, s. 84-98; Hocazâde Ahmed Hilmi, *Ĥadikatü'l-evliyâ*, İstanbul 1318, s. 134-138; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-havâtır*, VII, 13; Ebû'l-Hasan Zeyd Fârûkî, *Sevâniĳ-i Ĥayât-ı Ebû'l-Ĥayr Ma'rûf be Maĳâmât-ı Aĳyâr*, Delhi 1395, s. 64-68; M. Nûrbahş Tevekkülî, *Tezkire-i Meşâyiĳ-i Nakşibendiyye* (haz. M. İlyas Âdil), Lahor, ts. (Müşâk Buk Kârner), s. 438-442; Athar Abbas Rizvî, *A History of Sufism in India*, New Delhi 1986, II, 249; Mehmed Emre, *Üstadım Süleyman Hilmi Tunahan (k.s.) ve Hatıralarım*, İstanbul 2000, s. 17-18; M. Hasan Müceddidî, *Ĥâlât-ı Meşâyiĳ-i Nakşibendiyye-yi Müceddidiyye* (haz. İkbâl Ahmed Fârûkî), Lahor 1424/2003, s. 458-460.

ABDURRAHMAN ACER

EBÛ SÛNNE, Ahmed Fehmî (أحمد فهمی أبو سنة)

Ahmed Fehmî b. Muhammed
b. Mahmûd Ebî Sünne
(1909-2003)

Mısırlı fıkıh âlimi.

13 Mart 1909 tarihinde Cîze vilâyetine baĳlı Saf şehrinde doğdu. Burada kadı olan babası aynı zamanda şair olup Libya'da Şerîf İdrîs es-Senûsî'ye yardım için Hüseyin Kâmil'in emriyle gönderilen heyete başkanlık etmişti. Ahmed Fehmî ilk eğitimini dedesi Şeyh Mahmûd Halîfe Ebû Sünne'den aldı; onun yanında Kur'an-ı Kerîm'i ezberledi, kendisinden nahiv ve tecvide dair kitaplar okudu. Tahsiline 1921'de girdiĳi Ezher'de devam etti. Yûsuf Hicâzî, Abdürraûf er-Rifâî ve Muhammed el-Müde'llil gibi hocalardan ders okuduĳu orta ve lise öğreniminin ardından 1931'de yüksek kısma kaydoldu. Bu sırada Kahire Üniversitesi, Ezher ve Dârü'lûm talebelerine de kapılarını açınca Ahmed Fehmî Edebiyat Fakültesi'ne devam edip Emîn el-Hûfî, Ahmed Emîn, İbrâhim Mustafa ve Ahmed eş-Şâyib'in derslerini de izledi. İlk yılın sonlarına doğru oĳlunun, aynı zamanda arkadaşıları olan bu hocalardan öğrenimini üniversitede sürdürme niyetini öğrenen babası onu ve hocalarını ikna ederek bundan vazgeçirdi, tahsiline dinî ilimlerin okutulduĳu Ezher'de devam etmesini sağladı. Ertesi yıl Ezher'de Şeriat, Usûlüddin ve Arap Dili fakülteleri

Ahmed
Fehmî
Ebû Sünne

açılınca Külliyyetü's-şerîa'ya geçti ve ikinci sınıftan itibaren üç yıl okuyarak mezun oldu. Buradaki hocaları arasında Hasan el-Beyyûmî, Yûsuf el-Mersafî, Muhammed Abdülfettâh el-inânî, Muhammed Arafe ve Abdurrahman Tâc anılır. M. Zâhid Kevserî ile de yakın bir dostluk kurduĳu kaydedilir. 1935'te bařladıĳı fıkıh, fıkıh usulü ve teşrî tarihi alanındaki lisans üstü öğrenimini Ocak 1941'de tamamladı; *el-'Örf fi re'yi'l-fuĳahâ' ve'l-uşûliyyin* başlıklı tezle "üstâz" derecesinde âlimiyye diploması aldı. 1936'da çıkan bir kanuna göre anılan fakültelerin mezunları iki yıllık ihtisatın sonra yüksek lisans derecesine denk olan "şehâdetü'l-âlimiyye maa'icâze" diploması olarak Ezher'e baĳlı orta öğrenim kurumlarında müderrislik, ayrıca hâkimlik ve vâizlik yapabiliyor, altı yıllık ihtisat yapanlar ise "şehâdetü'l-âlimiyye maa derecesi üstâz" diplomasıyla fakültelerde ders verebiliyorlardı. Ebû Sünne, Ezher'de uygulanan yeni sistemde bu unvanı alan ilk kişi olup Mahmûd Şeltût'un Ezher şeyhliĳi sırasında bu diploma artık doktora adıyla anılmaya başlandı.

1941'de Külliyyetü's-şerîa'da müderris olarak göreve başlayan Ebû Sünne, daha sonra doçent ve profesör olarak görev yaptı, 1974'te emekliye ayrıldı. Bu arada Şam (1960-1961), Libya (1962) ve Baĳdat (1967) üniversitelerinde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. 1972'de gittiĳi Mekke'de Cidde Melik Abdülazîz Üniversitesi'ne baĳlı Külliyyetü's-şerîa'da (1981'den itibaren Ümmülkurâ Üniversitesi) uzun süre öğretim üyeliĳi yaptı; hayatının sonlarına doğru Kahire'ye döndü. 1980'de Mekke'de iken Ezher'e baĳlı Mecmau'l-buhûsî'l-İslâmiyye (Kahire) ve 1983'te Dünya İslâm Birliĳi'ne baĳlı Mecmau'l-fıkhi'l-İslâmî'ye (Mekke) üye seçildi. Aynı yıl Ezher'in bininci kuruluş yıl dönümü dolayısıyla birinci dereceden bilim ve sanat nişanına (visâmü'l-ulûm ve'l-fünûn) lâik görüldü. Öğretim üyeliĳi dışındaki görevlerden uzak durdu, kendisine teklif

edilen Ezher'de Külliyyetü's-şerîa dekanlıĳı, Vakıflar bakanlıĳı gibi idarî görevleri kabul etmedi. Öğretim hayatı boyunca fıkıh ve usulü, İslâm hukuk tarihi, teşrî siyaseti, İslâm iktisadi, hadis, tefsir ve tasavvuf dersleri verdi, birçok yüksek lisans ve doktora tezi yönetti. 20 Eylül 2003 tarihinde Kahire'de vefat etti.

Abdülfettâh Ebû Gudde ve M. Emin Saraç onun Ezher'den, Mecmau'l-fıkhi'l-İslâmî genel sekreteri Sâlih b. Zâbin el-Merzûkî, Şûra Meclisi başkanı, Mescid-i Harâm imamlarından Sâlih b. Abdullah b. Humeyd, Abdurrahman b. Abdülazîz es-Südeys ve Küveyt Şûra Meclisi üyesi Abdullah es-Sümeyt, Ümmülkurâ Üniversitesi Külliyyetü's-şerîa dekanlarından Âbid es-Süfyânî, Süleyman et-Tüveycirî, Ömer b. Muhammed es-Sebil, Ahmed b. Humeyd de Mekke'de kendisinden ders almış talebelerinden bazılarıdır. Hanefî bir aileden gelen ve kendisi, Hanefîliĳi benimseyen Ebû Sünne, bu mezhep âlimlerinden özellikle İbnü'l-Hümâm'a hayran olup ondan "arkadaşım" diye söz ederdi. Memleketi Saf'ta Ezher'e talebe yetiştiren lise seviyesinde dinî bir okulla Kur'an okuma ve hâfızlık eğitiminin verildiĳi bir medrese yaptırmıştır.

Eserleri. 1. *el-'Örf ve'l-'âde fi re'yi'l-fuĳahâ'*. Doktora derecesini elde ettiĳi tezin yayımlanmış şeklidir (Kahire 1947, 1992, 2000, 2004). 2. *el-Vasîf fi uşûli fıkhi'l-Hanefiyye* (Kahire 1374/1955, 1421/2000). Külliyyetü's-şerîa'da ikinci sınıf talebelerine okuttuĳu ders kitabı olup Sadrüşşerîa'nın *et-Tavziĳ*'inin ikinci bölümü esas alınarak telif edilmiştir. 3. *en-Nazariyyâtü'l-âmmeh li'l-mu'âmelât fi's-şerîati'l-İslâmiyye* (Kahire 1387/1967). 4. *Muĳâdarât fi uşûli'l-fıĳh* (Kahire 1421/2000). Şam Üniversitesi'nde 1961'de verdiĳi konferansın içerir. 5. *Ķâ'idetân fıĳhiyyetân: el-'âdetü muĳakkemetün ve lâ ĳarare velâ ĳırâr* (Kahire 2004). Diĳer başlıca eserleri de şunlardır: *en-Nazariyyâtü'l-aşliyye li'l-aĳkâm ve edilletühâ* (hak, ehliyet, akit, milk ve damân nazariyelerine dairdir), *Ĥuĳûku'l-mer'eti's-siyâsiyye fi'l-İslâm*, *Maĳâsidü's-şerîa*, *el-İĳtisâdü'l-İslâmî*, *Fıĳhü'l-üsreti'l-müslime*. Ayrıca *el-İĳvânü'l-müslimün* gazetesi, *Mecelletü'l-Ezher*, *Mecelletü'l-ĳadretü'l-İslâmiyye* (Dımaşk), *Mecelletü Râbiĳati'l-âlemi'l-İslâmî*, *Mecelletü Mecma'i'l-fıkhi'l-İslâmî* gibi dergilerde çeşitli yazı ve makaleleri çıkmıştır. Ebû Sünne'nin makalelerinden bazıları şunlardır: "Ĥükümü'l-'ilâc bi-naĳli demin li'l-insân ev naĳli

a'zâ'in ev eczâ'in minhâ" (*Mecelletü Mecma'i'l-fıkhi'l-İslâmî*, I/1 [Mekke 1408/1987], s. 47-54); "İlmü'l-İktisâdî'l-İslâmî żarûretün kâ'imetün ve haqîkatün vâq'atün" (a.g.e., XI/13, 1421/2000, s. 71-167); "ez-Zekât ve vücûbühâ fi ecri'l-akâr" (a.g.e., II/2, 1425/2004, s. 113-124); "Havle'l-meşârif ve ş-şerikâti'l-İslâmiyye" (a.g.e., IV/6, 1426/2005, s. 53-59).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Sünne, "Hâzihî riḥleti ve hâzâ 'atâ'i: Sireti bi-ḳalemî", *Ricâlün feḳadnâhüm* (der. ve nşr. Mecc Mekki), Beyrut 1433/2012, II, 985-996; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Mu'cemü'l-mü'ellifîne'l-mu'âşirîn*, Riyad 1425/2004, s. 76-77; Vefâ Sa'dâvi, "Aḳmed Fehmî Ebû Sünne beyne'l-ḳilm ve'l-ḳayât", *Ricâlün feḳadnâhüm*, II, 997-1003; Nâsir Mahmûd Vehdân, "Min A'lâmî'l-Ezher: el-Üstâz ed-ḳuktûr Aḳmed Fehmî Ebû Sünne", *ME, LXII/2* (1410/1989), s. 143-150; Sâlih b. Zâbin el-Merzûki, "eş-Şeyḫ el-'allâme ed-ḳuktûr Aḳmed Fehmî Ebû Sünne fi zimmeti'llâh", *el-'Âlemü'l-İslâmî*, sy. 1813, 10 Şâban 1424 / 6 Ekim 2003, s. 12; a.m.f., "Min Siyeri'l-'ulemâ": Siretü fażileti's-şeyḫ ed-ḳuktûr Aḳmed Fehmî Ebû Sünne", *Mecelletü'l-Mecma'i'l-fıkhiyyi'l-İslâmî*, XV/18, Mekke 1425/2004, s. 337-345; Ahmed Abdürrahîm, "Aḳmed Fehmî Ebû Sünne... kâne vâḳiden min sülâleti'l-ḳibâr fi ehli'l-fıḫ ve'l-uşûl", *eş-Şarḳu'l-evsaṫ*, sy. 9104, 6 Ramazan 1424 / 1 Nüfembr 2003, http://archive.aawsat.com/details.asp?article=200669&issue=9104#.VQP_UzyJcs (20.07.2015).

MECC MEKKİ

EBÜ ŞÂDÎ, Ahmed Zekî

(أحمد زكي أبو شادي)

Ahmed Zekî b. Muhammed
b. Mustafâ Ebi Şâdi
(1892-1955)

Mısırlı yazar, şair ve tabip.

9 Şubat 1892 tarihinde Kahire'nin Âbidîn mahallesinde doğdu. Babası Mısır'da milliyetçiliğiyle tanınan avukat, baro başkanı, edebiyat öncüsü ve parlamenter Muhammed Bek Ebû Şâdî'dir. Annesi Emîne Necîb Hanım divan sahibi bir şairdir. Yazar Ebû Şâdî künyesini dedesi Mustafa'dan almıştır. İlk ve orta öğrenimini memleketinde tamamladı. Bu esnada babasının Kahire'deki edebî sohbetlerinden yararlandı. Henüz on üç yaşında iken babasının çıkardığı *ez-Zâhir* dergisinde nesir ve şiir denemeleri yayımlandı. On altı yaşında nazım ve nesir türünden örnekler içeren ilk mecmuasını *Ḳaḫratün min yerâc fi'l-edeb ve'l-ictimâc* adıyla çıkardı. Babasının sohbetlerine devam eden Ahmed Şevki, Hâfız İbrâhim ve Halîl Muṫrân gibi devrin en ünlü şairleriyle tanışma imkânı buldu ve Muṫrân onu öğrencisi olarak kabul etti. 1910 yılında çocukluk ve gençlik

Ahmed Zekî
Ebû Şâdi

şirlerini içeren ilk divanı *Endâ'ü'l-fecr*'i yayımladı.

Kahire'de orta öğrenimini tamamladıktan sonra burada bir yıl tıp fakültesine devam etti, o sırada babasının üvey kızı Zeyneb'e âşık oldu. Ailesi, bunu önlemek için tıp tahsilini tamamlamak üzere onu 1912'de İngiltere'ye gönderdi. Ancak Ebû Şâdî, aşkını ölümsüzleştirmek amacıyla "Zeyneb" adlı bir divan kaleme aldı. Zeyneb bir başkasıyla evlenince o da İngiltere'de bir İngiliz hanımla evlendi, bu hanımdan Safiyye ve Hüdâ adlarında iki kızı ile Remzî adında bir oğlu oldu. Safiyye de şair olup *el-Uḡniyetü'l-ḥâlîde* adlı bir divanı vardır. Ebû Şâdî, İngiltere'de kaldığı on yıllık süre içinde tıpta iç hastalıkları, mikrobiyoloji ve bakteriyoloji alanlarında uzmanlık aldı. İki yıl peş peşe bakteriyoloji dalında Londra'nın ünlü Saint George Üniversitesi Hastahanesi'nden onur sertifikası ile Web ödülünü kazandı. Ayrıca arıcılık, tavukçuluk ve resimle ilgilendi. 1919'da Uluslararası Arıcılık Merkezi'nin kuruluşuna katkıda bulundu. İngilizce *'Âlemü'n-naḫl-Memleketü'n-naḫl* dergisiyle *Mecelletü'd-decâc*'ı çıkardı, Mısır Derneği'ni kurarak sekreterliğini yaptı.

Aralık 1922'de Kahire'ye dönünce 1942 yılına kadar Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastahanelerin laboratuvarlarında çalıştı. Bu sırada ilk uzmanlık eseri olan 1000 sayfa hacmindeki *eṫ-Ṭabîb ve'l-ma'mel* adlı bir çalışma yaptı. 1942'de İskenderiye Üniversitesi'nde bakteriyoloji hocası ve dekan olarak görev aldı. Süveyş ve Port Said'de de çalıştı. Ardından aynı üniversitenin tıp fakültesi dekanlığına getirildi. Edebiyat ve şiirle ilgili en önemli faaliyeti, babasından kalan malları satarak bir matbaa satın alıp Eylül 1932'de Kahire'de Apollo topluluğunu kurması ve *Mecelletü Apollo*'yu çıkarmasıdır. Apollo, Grek mitolojisinde şiir, edebiyat, hayvancılık ve tarım tanrısıdır. Derginin kuruluş amacı o sırada

edebiyatçılar arasında bulunan anlaşmazlıkları en aza indirmek, her türlü şiire açık, ortak bir edebî alan oluşturmaktır. Bu sebeple dergi dönemin en etkili Arap şairleri için cazibe merkezi ve genç şairlerin ortak platformu haline geldi (Yûsuf Halâvî, s. 12). Genel sekreterliğini Ebû Şâdî'nin üstlendiği derneğin idare kadrosunda Ahmed Şevki, Halîl Muṫrân, Ahmed Muharrem, İbrâhim Nâcî, Ali Mahmûd Tâhâ, Zekî Mübârek, Hasan el-Kâyâtî, Kâmil el-Kilânî ve Hasan Kâmil es-Sayrafî gibi dönemin ünlü şair ve eleştirmenleri yer almıştı (M. Abdülmün'im Hafâcî, *Mecmû'atü'l-kâmile*, I, 9-12). Üç yıl boyunca düzenli olarak çıkan *Mecelletü Apollo* malî sıkıntı yüzünden Aralık 1934'te yayımlanan son sayısının ardından kapandı.

Ebû Şâdî, yenilikçi ve ilerici görüşlerinin yanı sıra ortaya koyduğu başarılı çalışmaları sebebiyle kendisini kaskananlarca mâruz bırakıldığı baskı ve ithamlara dayanamayarak hiç istemediği halde Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmeye karar verdi. Bu sırada vefat eden hanımını İskenderiye'deki hristiyan mezarlığına defnettikten sonra 1946'da İskenderiye'den New York'a gitti. Buradaki mecer şairleri topluluğuna katılmak istediye de kabul görmeyince Suudi Arabistan ve Eritre'nin Birleşmiş Milletler'deki delegasyonları nezdinde danışmanlık görevi yaptı. Ardından New York'taki Asya Akademisi'ne öğretim üyesi seçildi. Bu sırada mecerdeki Arapça gazetelerde makaleler yayımladı. New York'ta Râbitatü Minerva adıyla bir edebiyat topluluğu kurarak başkanlığına önce şair Nedret (Nudrat) el-Haddâd'ı, onun âni vefatı üzerine şair Ni'met el-Hâcc'ı getirdi. Kendisi de topluluğun genel sekreterliğini üstlendi. Ayrıca New York'ta el-Mektebü'l-edebîyyü'l-Mısrî adıyla bir büro açarak üniversite derslerini ve edebiyatla ilgili çalışmalarını burada yürüttü. Bu durum "Amerika'nın sesi" radyosunun, onun tercümeleriyle tiyatro eserlerinden yararlanmaya ve şiirlerinden örnekler sunmaya karar verinceye kadar devam etti. Bu karar üzerine Ebû Şâdî, bir süre önce evlenmiş olduğu İtalyan asıllı Amerikalı eşiyile birlikte Washington'a taşındı. Ancak 12 Nisan 1955 tarihinde beyindeki kan pıhtılaşması sonucu öldü. Maryland eyaletinde Non sectarian cemetery adlı mezarlığa defnedildi. Genelde modern Arap edebiyatının, özeldense modern Arap şiirinin öncülerinden olan Ebû Şâdî çok yönlü bir ilmi ve edebî gelişme sahiptir. Kişiliğinin oluşması ve gelişmesinde Câhiz, Ahmed Şevki, Hâfız İbrâhim, Halîl Muṫrân, John Keats, Percy Bysshe Shelley, Lord Byron,